

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1977/123

Karar Sayısı:1978/16

Karar Günü:16/2/1978

Resmi Gazete tarih/sayı:7.5.1978/16280

İtiraz yoluna başvuran : Trabzon Asliye Ceza Mahkemesi.

İtirazın Konusu : 26/4/1961 günlü, 298 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 6. ve 143. maddelerinin Anayasa'nın temel ilkelerine ve 10. maddesine aykırılığı öne sürülerek iptaline karar verilmesi istenilmektedir.

I. OLAY :

21 yaşını doldurmadığı halde kendisini seçmen olarak kütüğüne yazdırmış olan bir kişi hakkında Trabzon Cumhuriyet Savcılığınca 26/4/1961 günlü 298 sayılı Yasanın 143. maddesine dayanılarak aynı yer Asliye Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

Davanın ilk duruşmasında sanık avukatı tarafından 298 sayılı Kanunun uygulanması istenen 143. maddesinin ve bu maddenin ilgili bulunduğu 6. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu öne sürülmüş, Cumhuriyet Savcılığınca, iddia ciddî görülmemekle birlikte işin Anayasa Mahkemesinden geçirilmesinin iyi olacağı düşüncesi belirtilmiş, Mahkemece de sanık avukatınca öne sürülen Anayasa'ya aykırılık nedenlerinin ciddî olduğu kanısına varılarak Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurulmasına ve bu konuda verilecek karara kadar davanın geri bırakılmasına karar verilmiştir.

III. YASA METİNLERİ :

1 - Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki 26/4/1961 günlü, 298 sayılı Kanunun, Anayasa'ya aykırılığı öne sürülen 6. ve 143. maddeleri :

"Madde 6 - Yirmibir yaşını bitiren her Türk seçmendir."

"Madde 143 - Seçme yeterliği bulunmadığı halde kendisini veya bu yeterliği olmayan bir başkasını her ne suretle olursa olsun seçmen kütüklerine kaydettiren veya bu şekilde kaydedilmiş olanların seçmen kütüğünden silinmesine aynı şekilde mani olan veya seçme yeterliği bulunan birinin aynı fiil ve hareketlerle seçmen kütüğünden silinmesine sebep olan üç aydan bir seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılır."

Yukarıda yazılı fiiller "cebir veya tehdit veya şiddet veya nüfuz veya tesir icrası suretiyle yapıldığı takdirde faile verilecek ceza, bir seneden beş seneye kadar haptir."

2) Konu ile ilgili Anayasa kuralları :

Anayasa'nın temel ilkeleri :

İtirazda, 298 sayılı Kanunun 6. ve 143. maddeleri hükümlerinin Anayasa'nın temel ilkelerine ve 10. maddesine aykırı olduğu öne sürülmüş ise de "temel ilkeler" deyimiyile Anayasa'nın hangi maddelerindeki ilkelerin kastedildiği açıklanmamış olduğundan burada somut olarak belirli bir Anayasa maddesi yazılamamıştır. Aşağıda yapılacak incelemede, Anayasa'nın "Başlangıç" bölümü

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

ile "Birinci Kısım" ındaki "genel esaslar" ın konu ile ilişkili hükümleri açısından Anayasa ya aykırılık savı değerlendirilecektir.

"Madde 10 - Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar."

"Madde 55 - Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme ve geçilme hakkına sahiptir.

Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır."

IV. İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 3/11/1977 gününde, Kâni Vrana, Şevket Müftügil, Ziya Önel, Abdullah Üner, Ahmet Koçak, Şekip Çopuroğlu, Fahrettin Uluç, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Ahmet Erdoğan, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi, Âdil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu, Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında aşağıdaki sorunlar üzerinde durulmuştur.

1 - Anayasanın 151. ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 27. maddesine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak kanun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

Trabzon Asliye Ceza Mahkemesindeki dava, savcılıkca, sanığın 298 sayılı Kanunun 143. maddesi gereğince cezalandırılması iddiasıyla açılmıştır. Bu duruma göre Mahkemece uygulanacak hükmün, ilk bakışta söz konusu 143. maddeden ibaret olduğu, bu yüzden de yalnız bu madde hakkında itiraza yetkili bulunduğu sanılabilir. Ancak metni yukarıda yazılmış olan 143. maddenin konu ile ilgili olan hükmü, seçme yeterliği olmayan kişinin kendisini seçmen kütüğüne kaydettirmesini suç saymaktadır. Bu yoldaki iddia ile açılan bir davanın çözümü için mahkemenin, önce seçme yeterliğine ilişkin hükümleri inceleyerek sanığın bu yeterliğe sahip bulunup bulunmadığını saptaması, ondan sonra 143. maddedeki öteki koşulların var olup olmadığının araştırılmasına geçmesi zorunludur.

Şu duruma göre Trabzon Asliye Ceza Mahkemesi bu davanın çözümünden 298. sayılı Kanunun 143. maddesi ile birlikte seçmen yeterliğini belirliyen 6. maddesini de uygulamak durumundadır, bu nedenle 6. madde için de itirazda bulunmağa yetkilidir.

Kâni Vrana, Nihat O. Akçakayalıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

2 - İtirazda bulunan mahkeme, 298 sayılı kanunun 143. maddesi hakkında herhangi bir sınırlama yapmadan tümünün Anayasaya aykırılığını öne sürmüştür.

143. madde, seçme yeterliği bulunmadığı halde kendisini seçmen kütüğüne yazdırmayı suç saydığı gibi, bu yeterliğe sahip olmayan bir başkasını seçmen kütüğüne kaydettirmeyi veya bu şekilde kaydedilmiş olanların seçmen kütüğünden silinmesini engellemeyi veya seçmen yeterliği bulunan birinin seçmen kütüğünden silinmesine neden olmayı da suç saymakta, bu suçların cebir

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

veya tehdit veya şiddet veya nüfuz veya tesir icrası suretiyle işlenmesi halinde de cezayı ağırlaştırmaktır.

Halbuki yukarıda (Olay) bölümünde belirtildiği gibi Trabzon Asliye Ceza Mahkemesindeki dava, seçme yeterliği olmayan bir kişinin kendisini seçmen kütüğüne kaydettirmiş olması nedeniyle açılmıştır. Şu duruma göre mahkemece bu davada 143. maddenin tümünün uygulanmasına olanak bulunmadığından, Anayasaya aykırılık itirazının sözü geçen 143. maddenin davada uygulanacak bölümü ile sınırlı olarak incelenmesi gerekmektedir.

3 - Dosyanın başkaca bir eksiği bulunmamaktadır. Bu suretle yapılan inceleme sonunda;

1 - 26/4/1961 günlü, 298 sayılı Kanunun itiraz konusu 6. maddesinin, Mahkemenin görmekte olduğu davada uygulama yeri bulunduğu Kani Vrana ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla,

2 - Dosyanın eksiği bulunmadığından işin esasının 26/4/1961 günlü, 298 sayılı Kanunun 6. maddesinin tümü ve 143. maddesinin de davada uygulanacak bölümü yönünden incelenmesine oybirliğiyle.

Karar verilmiştir.

V. ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin rapor, itiraz yoluna başvuran mahkemenin kararı ve ekleri, iptali istenen yasa ile ilgili Anayasa kuralları, bunlara ilişkin yasama meclisleri tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki 26/4/1961 günlü, 298 sayılı Kanunun 6. maddesine yönelik bir iptal davası ve bir mahkemece yapılan itiraz üzerine Anayasa Mahkemesince daha önce verilen 21/6/1963 günlü, 1963/192-1963/161 sayılı 21/10/1975 günlü, 1975/147-1975/201 sayılı kararlarda sözü geçen madde hükmün de Anayasaya aykırılık bulunmadığı belirtilerek dava ve itirazın reddine karar verilmiştir. (Resmî Gazeteler: 1/8/1963 günlü 11469 sayılı, 9/4/1976 günlü, 15554 sayılı.)

Sözü geçen kararlarda da belirtildiği gibi sorunun çözümü, seçmen yaşının 21 olarak kabul edilmiş olmasının, Anayasa ilkelerine aykırı olup olmadığının saptanmasına bağlı bulunmaktadır. 298 sayılı Kanunun Kurucu Meclisteki görüşülmesi sırasında, bu yaşın yanında veya karşısında olmak üzere öne sürülmüş bulunan düşünceler söz konusu yaşa ilişkin olan hükmün Anayasaya aykırı olup olmadığının çözümünde etkili değildir. Çünkü bu düşünceler, seçmen yaşının 21 olarak saptanmasının yurt koşulları açısından olumlu veya olumsuz olacağını açıklamak amacıyla öne sürülmüşlerdir. Bir kanun hükmünün yurt şartlarına uyarlığı veya uyarısızlığının saptanması ile Anayasaya uygunluk veya aykırılık durumunun belirlenmesinin, birbiriyle ilgisi bulunmayan değişik sorunlar olduğunda kuşku yoktur.

Öteyandan, kanun kabul edildiği tarihten bu yana geçirilen ekonomik ve sosyal gelişme ve oluşmalar karşısında 21 yaşın artık yurt koşullarına ters düşmeğe başladığı veya aksine o zamanki değerinden bir şey kaybetmediği yolundaki düşüncelerin de, yine yukarıda belirtilen nedenlerle, Anayasaya uygunluk veya aykırılığın çözümünde olumlu ve ya olumsuz yönde etkileri sözkonusu değildir. Bu düşünceler olsa olsa hükmün değiştirilmesine ilişkin yeni bir kanuna gerekçe olabilirler.

Bu bakımdan aşağıda Anayasaya aykırılık sorunu incelenirken bu düşünceler üzerinde durulmayarak itiraza konu yapılan hükümlerin Aua3'asa ilkeleri ve kuralları açısından değerlendirilmeleri yapılacaktır.

1 - 298 sayılı kanunun 6. maddesi hükmünün Anayasaya aykırı olup olmadığı sorunu:

A - Anayasanın temel ilkeleri açısından sorunun incelenmesi:

Mahkemenin gerekçeli kararında ve sanık avukatının mahkemece ciddî olduğu kanısına varılan İtirazına ilişkin dilekçesinde söz konusu 6. madde hükmünün, Anayasanın (Temel ilkelerine) aykırı olduğu öne sürülmüş ise de bu ilkelerin neler olduğu ve Anayasanın hangi maddelerinde yer aldıkları somut olarak gösterilmemiştir. Ancak itiraz edilen hükmün ağırlığının Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleriyle ilgili olması bakımından sorunun, Anayasanın Başlangıç bölümü ile Birinci kısmın genel esaslar bölümünde yer alan "Demokratik Devlet" ilkesi açısından ele alınabileceği düşünülerek bu konu üzerinde durulmuştur.

Bir devlet sisteminin "Demokratik" sayılabilmesinin ilk koşulu T.C. Anayasasının 4. maddesinde belirlendiği gibi, egemenliğin kayıtsız şartsız Millette olmasıdır. Sözügeçen 4. maddeye göre Millet bu egemenliğini Anayasasının koyduğu esaslar içinde yetkili organlar elile kullanır. Anayasada gösterilen bu organların başında ise Türkiye Büyük Millet Meclisi gelmektedir. Şu duruma göre bu organın kuruluşuna milletin katkısı, Demokratik esas ve ölçüler içerisinde olmalıdır. Yani Milletin, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılabilmesi için gerekli görülen yaş koşulu, Demokratik ölçülere uygun bulunmalıdır. Anayasanın 55. maddesi, seçmen yaşının saptanmasını T. B. M. Meclisine bırakmıştır. T. B. M. Meclisi, bu yetkisini, sınırsız ve keyfi takdiri ile kullanma durumunda olmayıp Anayasanın konuya ilişkin kurallarını gözönünde bulundurmaya zorundadır.

Bu bakımdan 298 sayılı Kanunun, seçmen yaşını 21 olarak saptayan 6. maddesi hükmünün, bu kurallardan birisi olan "Demokratik Devlet" ilkesine aykırı bulunup bulunmadığı üzerinde durulması gerekmektedir.

Demokrasi ile idare olunan ülkelerin büyük bir bölümünün kanunları üzerinde yapılan araştırma sonunda, seçmen olabilmek için 21 yaşını doldurulmuş olması koşulunu, bizden çok önceleri demokratik devletlerini kurmuş olan ve hatta bu gün bile demokrasinin öncüleri sayılmakta bulunan bir çok ülkenin uygulamakta olduğu görülmüştür.

Bu durum, seçmen yaşının 21 olarak kabul edilmiş olmasının, bir memleketin "demokratik devlet" niteliğini yitirmesine neden olmadığını açıkça göstermektedir.

Öğretide de seçmen yaşı bakımından herhangi bir yaş üzerinde birleşilmiş değildir. Seçmen yaşı, her toplumun siyasal, ekonomik, sosyal özellikleri ve seçim hakkının toplum yaşamındaki etkisinin önemi gibi etkenlerin değerlendirilmesi ve sonuçta amaç bakımından uygun görülenin yeğ tutulması yoluyla saptanmaktadır.

Yurdumuz açısından da sözkonusu yaş, milletin Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşuna olan katkısını azaltma amacıyla değil, memleketin sosyal ve ekonomik koşullarının gereği sayılmış ve böylece bu katkının daha etkili ve bilinçli olmayı sağlayacağı düşüncesiyle kabul edilmiştir. Bu yaşın kabul edilmiş olmasıyla de "Demokrasi" ilkesinin sınırı aşılmış değildir.

Bu nedenlerle seçmen olabilmek için 21 yaşın doldurulmuş olması koşulunda, Anayasanın Demokratik Devlet kuralına aykırı bir yön görülmemiştir.

Bu açıklama, seçmen yaşının mutlaka 21 olması gerektiği veya bunun memleket şartlarına uygun bulunduğu savlarının Mahkememizce de kabul edildiği anlamına alınmamalıdır. Çünkü yukarıda da açıkça belirtildiği gibi Anayasaya uygunluk denetiminde, bu konuların sorunu çözümüne bir ilgisi yoktur. Yasa koyucu, Anayasanın 55. maddesindeki yetkisini kullanarak ve Anayasanın

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

konuya ilişkin ilkelerini de gözönünde tutarak seçmen yaşını bir kanunla, erginlik yaşına kadar, yurt koşullarının gerektireceği her hangi bir yaşa indirebilir.

B - Anayasanın 10. maddesi açısından sorunun incelenmesi :

Anayasanın 10. maddesi, herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu, bu hak ve hürriyetleri fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmıyacak suretle sınırlıyan siyasi, iktisadi ve sosyal engeller varsa, Devletin bunları kaldıracağı kuralını koymaktadır.

Seçme ve seçilme hakkı, Anayasanın ikinci kısmını oluşturan (Temel haklar ve ödevler) in, Dördüncü bölümü olan (siyasi haklar ve ödevler) arasında, 55. maddede, yer aldığından kuşkusuz bir temel haktır. Ancak seçme hakkını 21 yaşını dolduranlara tanıyan kanun hükmünü, Anayasa'nın 10. maddesinde sayılanlar cinsinden bir (sınırlama) veya (engel) saymaya olanak yoktur. Çünkü Anayasanın kendisi, 55. maddesiyle, söz konusu temel hakkın, yasakoyucunun saptayacağı koşullarla oluşacağı ilkesini kabul etmiştir. Kanunun bu ilkeye dayanarak koyduğu koşullar (sınır) veya (engel) değil, temel hakkı oluşturan öğelerdir. Yani seçme temel hakkı, Anayasanın öngördüğü bu koşullarla birlikte doğmaktadır.

Bu nedenle 298 sayılı Kanunun, 21 yaşını bitiren her Türkün seçmen olduğunu belirleyen 6. maddesi hükmünün Anayasanın 10. maddesiyle bir ilgisi ve ona aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

C - Anayasanın 55. maddesi açısından sorunun incelenmesi :

Anayasanın 55. maddesinin birinci fıkrası (Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme ve seçilme hakkına sahiptir.) kuralını koymaktadır.

Bu hükümlerle Anayasanın, seçmen olabilme koşullarının düzenlenmesi işini yasa koyucuya bıraktığı açıkça görülmektedir. Seçmen yaşı da bu koşullardan birisini oluşturduğundan, yasa koyucu 298 sayılı Kanunla bu görevini yerine getirmiş ve seçmen olabilme için 21 yaşını doldurulmuş olması koşulunu koymuştur.

Durum bu derece açık iken 21 yaşın Anayasaya aykırı bulunduğu Anayasa ilkelerinin, erginlik yaşı olan 18 yaşın seçmen yaşı olmasını gerektirdiği öne sürüldüğünden incelemenin Anayasanın hazırlanması ve kabulü evrelerine kadar uzatılması zorunlu olmuştur.

Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunca hazırlanan ve Kurucu Meclisteki görüşmelere esas tutulmuş bulunan Anayasa Tasarısının 53. maddesinde "vatandaşlar, Anayasada gösterilen şartlara uygun olarak seçme ve seçilme hakkına sahiptir" denilmek suretiyle seçmen olma koşullarının saptanması da Anayasaya bırakılmış ve 66. maddesi ile de "onsekiz yaşını dolduran ve kısıtlı veya kamu hizmetlerinden yasaklı olmayan her Türk, Millet Meclisi Seçimlerinde seçmendir.

Subay ve Astsubaylar ve askeri öğrenciler oylarını, karargah ve kışlalar dışında ve diğer seçmenlerle birlikte kullanırlar.

Erat oy kullanamaz" denilmek suretiyle seçmen olabilmenin koşulları Anayasada düzenlenmek istenilmiştir. Bu suretle o zamana kadar 22 olan seçmen yaşının, erginlik yaşı olan 18'e düşürülmesi öngörülmüş, gerekçesi de tasarımı inceleyen komisyon raporunun sözü geçen maddelere ilişkin bölümlerinde açıklanmıştır.

Temsilciler Meclisindeki görüşmeler sonunda, 53. maddedeki seçmen olma şartlarının Anayasada gösterileceğine ilişkin olan hüküm tasarıdan çıkartılarak bu koşulların kanunda gösterilmesi ilkesi kabul edilmiş ve bu değişikliğe uygun olarak 66. madde de tasarıdan

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

çıkartılmıştır. Bu konuda yapılan görüşmeler sırasında 53. maddede seçmen yaşının 18 olarak belirlenmesini isteyen bir önerge de Temsilciler Meclisince reddedilmiştir.

Bu açıklamalar göstermektedir ki, seçmen olabilmek için 18 yaş da dahil olmak üzere, Anayasada herhangi bir yaş saptanmasını Anayasa koyucu doğru bulmamış, bunun kanunla belli edilmesini yasa koyucuya bırakmıştır. Bu durum karşısında seçmen yaşının, erginlik yaşı olan 18 olarak kabulünün Anayasa gereği olduğunu, bu açıdan 298 sayılı Kanunun seçmen olmak için 21 yaşın doldurulmuş olması koşulunu koyan 6. maddesinin Anayasaya aykırı bulunduğunu öne sürmeye olanak yoktur. Çünkü Anayasa Koyucunun amacı böyle olsaydı, tasarıda kabul edilmiş bulunan 18 yaşa ilişkin hükmü çıkarmaz, görüşmelerde yapılmış olan öneriyi de reddetmez, veya başka bir yaşı belirtir, bu suretle Anayasada bu esasa açıkça yer vermiş olurdu. Durum bu kadar açık iken aksi düşüncenin öne sürülmesi Anayasada olmayan bir kuralın, Anayasada varsayılması gibi hukukça geçerli olmayan bir savdan ibarettir.

Medenî kanunda erginlik yaşının 18 olarak kabul edilmiş olması, Anayasadan sonra yürürlüğe giren Siyasî Partiler Kanununda, ergin olanlara siyasî partilere üye olma hakkının tanınmış bulunması ve bu suretle hukuk ve siyaset alanına katılma ve geçerli işlemler yapma hakkı tanınmış olan bir kişiye seçmen olma hakkının tanınmamış olması da Anayasaya aykırılık nedeni sayılamaz. Çünkü söz konusu hükümler birer Anayasa kuralı olmayıp kanun hükümleridir.

Öğretide de medenî ehliyet erginlik yaşı ile seçme ehliyeti yaşının aynı olması gerektiği konusunda birleşmiş bir görüş yoktur. Uygulamada da durum aynıdır. Çünkü bu iki konu, niteliği birbirinden çok değişik olan alanları ilgilendirmekte ve her memleket kendi sosyal ve ekonomik yapısının gereklerini göze alarak bu iki yaşı birleştirmekte veya ayrı yaşlar kabul etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da medenî hakları kullanma işi ile seçmen olarak oy verme işinin kamu yönetimindeki etkileri bakımından eşit sayılacağına ve erginlik yaşı ile seçmen olma yaşının aynı olacağına ilişkin bir ilke koymayarak bunun düzenlenmesi işini yasa koyucuya bırakmıştır. Şayet Anayasa Koyucu, seçmen yaşının erginlik yaşı olmasını isteseydi, Anayasanın 68., 72. ve 95. maddelerinde yaptığı gibi bunu da açıkça belli ederdi, yukarıda değinildiği gibi, belli etmek bir yana bunun tamamen tersini yapmıştır.

Anayasadan beş yıl sonra kabul edilen 13/7/1965 günlü, 648 sayılı Siyasî Partiler Kanunu ile bir siyasî partiye üye olma yaşının erginlik yaşına indirilmiş olması da, iki konu arasında Anayasaca kurulmuş bir bağlantı olmadığından sorunun çözümüne etkili değildir. Kaldı ki kanun koyucu seçmen olma ile siyasî parti üyesi olmayı yurt koşulları bakımından eşit nitelikte görmüş olsaydı, 298 Sayılı Kanunda da aynı değişikliği yapabilirdi.

Öte yandan 648 sayılı Kanunda bile siyasî parti üyesi olmak için erginlik yaşı yeterli sayılırken siyasî partinin kurucusu olmak için milletvekili seçilme yaşını, yani 30 yaşını, doldurmuş olmayı gerekli görmüştür.

Görüldüğü gibi yasa koyucu kamu yönetimiyle ilgili hakların kullanılmasında, bunların etki ve önem derecelerine göre farklı yaşlarda olma ilkesini benimsemiştir.

298 Sayılı Kanunun 6. maddesi de seçmen olarak kamu yönetimine katılabilmek için, medenî hukuk alanındaki işlerde aranan ehliyet yaşından farklı olan bir yaşın, yani 21 yaşın doldurulmasını uygun bulmuştur. Yasa Koyucunun bu takdirinde Anayasa ilkelerine ters düşen bir yön yoktur. Ancak yukarıda da değinildiği gibi, Yasa Koyucunun, günün ekonomik ve sosyal koşullarının gerektirmesi halinde yeni bir kanunla seçmen yaşını 18'e indirmesine Anayasa açısından bir engel de bulunmamaktadır.

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

Konuyu bitirmeden önce Anayasanın 55. maddesinin ikinci fıkrasında geçen ve konu ile ilgisi bulunan "tek dereceli genel oy" ilkesi üzerinde de kısaca durmakta yarar vardır. Bu deyim, seçimin tek dereceli olacağını ve kanundaki koşullara sahip olan tüm seçmenlerin oya katılabilmelerine olanak sağlanacağını anlatmaktadır. Bu deyimden, hiç bir koşul aranmadan tüm vatandaşların seçime katılmalarının öngörüldüğü anlamı çıkarılamaz. Çünkü böyle bir düşünce, erginlik yaşı da dahil olmak üzere hiç bir yaş koşulunun konulamaması gibi bir sonucu da beraberinde getirir.

Özetlemek gerekirse; yukarıda açıklanan ve daha önce de Anayasa Mahkemesinin 21/6/1963 ve 21/10/1975 günlü 1963/192-1963/161 ve 1975/147 -1975/201 sayılı kararlarında belirlenen nedenlerle 298 sayılı Kanunun 6. maddesi hükmü Anayasaya aykırı değildir, itiraz reddedilmelidir.

Kâni Vrana, Şevket Müftügil, Abdullah Üner, Fahrettin Uluç, Hasan Gürsel, Âdil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

2 - İtiraz yoluna başvuran mahkeme, 298 sayılı Kanunun 143. maddesinin tümünün Anayasaya aykırı olduğunu öne sürmüş, Mahkememiz ise 3/11/1977 gününde yaptığı ilk inceleme sonunda, bakılmakta olan davada maddenin tümünün değil, yalnız olayda uygulanacak bölümünün incelenmesine karar vermiştir.

Sözü geçen 143. maddenin bu olayda uygulanacak bölümüne karşı yapılan bir itiraz üzerine Anayasa Mahkemesince verilen 21/10/1975 günlü, 1975/147 1975/201 sayılı kararlar söz konusu hükümde Anayasaya aykırılık bulunmadığına karar verilmiştir.

Gerçekten 143. maddenin olayda uygulanacak olan bölümü "seçmen yeterliği bulunmadığı halde kendisini (...) her ne suretle olursa olsun seçmen kütüklerine kaydettirenler...." verilecek cezayı belirleyen hükmünden ibarettir. Burada sözü edilen seçmen yeterliğinin koşullarından birisi, aynı kanunun 6. maddesinde yer alan seçmen yaşıdır. İtirazda bulunan mahkeme, 6. madde hükmünü Anayasaya aykırı gördüğü içindir ki onun yaptırımını olan 143. maddeyi de 6. maddeye bağlı olarak itiraz konusu yapmıştır.

Yukarıda 6. maddenin Anayasaya aykırı olmadığı saptandığına göre bu madde hükmüne aykırı bir eylemin yaptırımını oluşturan ve bu bakımdan 6. maddeye bağlı olan 143. maddenin sözü geçen bölümünde de Anayasaya aykırılıktan söz edilemez.

Bu nedenlerle 298. sayılı Kanunun 143. maddesinin bu dosyaya konu olan olayda uygulanacak bölümüne ilişkin itiraz da reddolunmalıdır.

SONUÇ :

1 - 26/4/1961 günlü, 298 sayılı Kanunun 6. maddesinin Anayasaya aykırı bulunmadığına, itirazın reddine Kani Vrana, Şevket Müftügil, Abdullah Üner, Fahrettin Uluç, Hasan Gürsel, Âdil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla,

2 - Aynı kanunun 143. maddesinin olayda uygulanacak bölümün de Anayasaya aykırı olmadığına, itirazın reddine oybirliğiyle,

16/2/1978 gününde karar verildi.

Başkan
Kâni Vrana

Başkanvekili
Şevket Müftügil

Üye
Ziya Önel

Üye
Abdullah Üner

Üye
Ahmet Koçak

Üye
Fahrettin Uluç

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Ahmet Erdoğan

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Adil Esmer

Üye
Nihat O. Akçakayalıoğlu

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

Üye
Necdet Darıcıoğlu

KARŞIOY YAZISI

I - Konunun Anayasa açısından sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilmesi için, önce seçmen yaşını saptayan Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun'un 6. maddesinin oluşumundaki düşünceleri gözden geçirmek, sonra konu ile ilgisi ve ilişkisi bulunan kimi yasalarda ne gibi değişimler olduğunu araştırmak ve itiraz konusu yasa hükmünün yürürlüğe girdiği günle bugün arasında Türk toplumundaki oluşum ve gelişimi gözönünde tutmak gerekmektedir.

Anayasa'nın, "Başlangıç" kısmında, "Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, milli şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen... Millî Mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahipolarak; insan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle..." biçiminde açıklanan yönerge böyle bir incelemeyi ve araştırmayı zorunlu kılmaktadır. Gerçekten bir yasa hükmünün yurt gerçeklerine ve koşullarına uyarlılık içinde bulunması ya da onlara tamamen ters düşmesi, raporda çoğunlukça açıklandığı gibi birbirleriyle ilişkisi bulunmayan sorunlar değil, tam tersine Anayasa'ya uygunluk denetiminde gözden uzak tutulamayacak hususlardandır.

1 - Bilindiği gibi, 27 Mayıs 1960 Devriminden sonra 13/12/1960 günlü, 157 sayılı Yasa ile kurulan ve "Kurucu Meclis" in, temel amacı; Anayasa ile Seçim Kanununu yapmak ve en geç 29 Ekim 1961 gününde iktidarı yeni seçilecek Türkiye Büyük Millet Meclisine devretmekten ibaretti.

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

Temsilciler Meclisi "Seçim Kanunu Komisyonu" raporu incelendiğinde aşağıda belirtilen hususlar göze çarpmaktadır. İtiraza konu 6. madde üzerinde bu Komisyonda düşünülenlerin açıkça belirlenmesi için raporun bu bölümünün aynen alınmasında yarar görülmektedir.

"Bu madde ile, her kanunda ayrı ayrı tayin edilmiş bulunan (seçmen yaşı) bir yaşta toplanmak istenmiştir. Memleketimizde yapılacak bütün seçimlerde seçmen yaşı bu suretle bir seviyede birleştirilmiş olacaktır.

Seçmen olmaya esas tutulacak bahsin de onsekiz veya yirmibir yaşlardan birinin tercihi geniş tartışmalara yol açmıştır.

İçtüzüğün 9. ve 17. maddelerinden faydalanılarak bu konu, Anayasa Komisyonu ile yapılan müşterek toplantıda da müzakere edilmiştir.

Seçmen yaşı hususunda öne sürülen görüş ve fikirler şu suretle özetlenebilir:

a) Vatandaşın siyasî rüşde sahip olabileceği bir çağda seçme hakkını iktisab etmesi icabeder. Bizim memleketimizde siyasî rüşd sağlayacak olgunluğun yirmibir yaşından evvel hasıl olabileceği düşünülemez.

b) Demokratik rejime bağlı olan memleketlerde umumiyetle seçmen yaşı onsekizin üstünde ve yirmibir yaş etrafında tespit edilmiş bulunmaktadır.

c) Nüfusumuzun % 78'i köylerde oturmaktadır. Onsekiz ile yirmibir yaş arasındaki nüfusun mühim bir miktarı da bu nisbet dahilinde köylerde yaşamaktadır. Siyasî olgunluk bir bakıma müstakil iş ve güç ve ocak sahibi olmaya bağlıdır. Köylerde ise, yirmibir yaşından evvelki nesil ana ve babasının yanında oturup geçinmektedir. Bunlara rey hakkı tanınırsa, bir tabi seçmen zümresi meydana gelecektir.

d) Seçmen yaşı yirmibirden aşağı olarak kabul edilirse, seçimlere katılmak suretiyle siyasetin içine girmiş olan ve ekseriyetle siyasî partilerden birine kaydedilmiş bulunan nesiller askere çağrıldıkları zaman siyaset askerliğe girmiş olacaktır. Bundan kaçınılmalıdır. Ayrıca, askere giden gençlerin, orduda okuyup yazma öğrenmeleri ve daha olgun bir hale gelmeleri mümkün bulunduğuna göre, seçmen yaşının askerlik hizmetinin bitmesine göre ayarlanmasında fayda vardır.

Buna karşılık olan fikirler :

1 - Onsekiz yaş kanunlarımızda rüşd yaşıdır. Bu yaşı tamamlayanlar her türlü tasarruflarda bulunmak ehliyetini kazanırlar ve mükellefiyetlere tabi olurlar. Medenî ve ticarî sahada her türlü tasarruflara hak kazananların ve vergi ve sair gibi mükellefiyetler yüklenenlerin siyasî haktan faydalanmamaları için haklı bir sebep gösterilemez.

2 - Bizde onsekiz yaşını dolduran kadın ve erkek bilhassa köylerde evlenmiş, çoluk çocuk sahibi olmuş ve ekseriya işinde de istiklâlini kazanmıştır. Bu durumda olanların seçmen olabilmesi tabiidir.

3 - Olgunluk kazanmak bakımından onsekiz ile yirmibir arasında ehemmiyetli bir fark bulunabileceği düşünülemez.

4 - Umumî rey esası, vatandaş kitesinin mümkün olduğu kadar fazla bir çoğunluğunun seçimlere katılmasını gerektirir. Seçmen yaşını onsekizin ikmaline bağlamakla bu esas sağlanmış olur.

5 - Siyasetin asker ocağına sokulmasının yirmibir yaşın esas tutulmasıyla önlenmesi düşüncesi tamamen nazardır. Vatandaş memleket kaderiyle alâkalanacak hale gelince siyasî partilerden biri lehine fikir sahibi olmuş ve bir partiye girmek hakkını da kazanmıştır.

6 - Hukukî tasarruflara imkân veren onsekiz yaşın tamamlanmasını siyasî hakkın kullanılmasını esas almakta şu bakımdan da zaruret vardır. Kanunların hazırlanmasından, kabulünden ve tatbikinden doğacak neticeler bu yaştakilere de tesir edecektir. Bu tesirler karşısında bir vatandaş zümresine rey vermek suretiyle kanaat ve isteklerini ifade etmesine meydan vermemek onu tabîi hakkından mahrum etmek olur ki, bu netice demokratik esaslarla bağdaşamaz.

Bunlara ilâve edilecek başka görüşler de mevcuttur. Ancak Anayasa Komisyonu ile birlikte yapılan müzakerelerde ifade edilen esaslar başlıca bu noktalar etrafında toplanmıştır.

Komisyonumuzca konu bu görüşler altında incelenmiş ve onsekiz yaşın seçmen yaşı olarak kabulüne karar verilmiştir." (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt 1, sayfa 5-6, basma yazı S. sayısı 33)

Temsilciler Meclisi, konuyu komisyon raporunda öngörülen biçimde karara bağlamış, Millî Birlik Komitesinin geri çevirmesi üzerine, yirmibir yaş, seçmen yaşı olarak yasalaşmıştır.

2 - 13/7/1965 günlü, 648 sayılı Siyasî Partiler Kanununun, ki Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki 298 sayılı Kanundan dört sene sonra kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. 8. maddesinde siyasî partilere üye olamayacak kimseler belirtilirken "reşit olmayanlar" deyimini yermektedir. Bu maddenin anlatımına göre, maddenin öngördüğü diğer koşulları taşıyan 18 yaşını bitirmiş yani reşit vatandaşların, aynı Kanunun 9. maddesinde öngörülen parti tüzüklerinde üyeliğe kabul için aksine bir kayıtlama bulunmadığı takdirde dilediği siyasî partiye üye olma hakkına sahip olduğu açıkça ortadadır.

Demek ki, 648 sayılı Siyasî Partiler Kanunu gereğince 18 yaşını bitiren her vatandaş dilediği siyasî partinin üyesi olabilecek, parti örgütünün her kademesinde görev alabilecek ve partinin disiplinine uyarak çalışma yapabilecektir.

3 - Yukarıda değinilen seçim komisyonu raporunda, nüfusun % 78'inin köylerde oturduğu açıklanmaktadır. Oysa 1975 nüfus sayımı sonuçlarına göre kentlerde oturanlar köylerde oturanları geçmiştir. Diğer yandan köyden şehire doğru hızlı bir akımın süre geldiği yetkililer tarafından devamlı olarak açıklanmaktadır. 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun yürürlüğe konulduğu tarihte, ilçeler şöyle dursun, illerin tümünde dahi lise yokken, bugün hemen hemen lisesiz ilçe kalmamış, hatta pek çok bucakta liseler açılmış ve eğitim sürdürülerek sayısız genç lise diploması almıştır. Ulaştırma olanakları o günlerle kıyaslanamayacak ölçüde artmış, toplu haberleşme araç ve gereçleri büyük bir gelişim göstermiştir.

Bu nedenlerle Türk toplumunun ve özellikle bu toplumun genç kesimini 1961 yılındaki kuşaklarla kıyaslamak ve onlarla bir tutmak olanağı kalmamıştır.

II - Karşıoy yazısının bu bölümünde Anayasa'ya uygunluk denetimi üzerinde durulacak ve bu konudaki görüşlerimiz ortaya konulacaktır.

Toplumların da yaşayan varlıklar olduğu ve belli bir süreç içinde değişim ve gelişim gösterdikleri bilimsel bir gerçektir.

Yürürlüğe girdikleri anda toplumun gereksinmelerine uygun olan ve Anayasa'ya da uygunluk arzeden kimi yasa hükümlerinin, geçen zaman içinde toplumun ihtiyaçlarını karşılamak şöyle dursun yurt gerçeklerine ve koşullarına ters düşmek suretiyle Anayasa'ya aykırılık sorununu

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

da ortaya çıkardıkları bilim çevrelerinde de kabul edilen bir gerçektir. Yeri gelmişken şu yönün de açıklanması gerekir ki, Anayasa ve yasa kuralları, bunları yapanların iradelerinden ayrılarak bağımsız birer varlık kazanırlar ve zamana göre yorumlanması gereken bir nitelik gösterirler, Anayasaların bir toplumun hayatında akıp giden zamana göre yorumlanması gerçeği de yorum kuralları gereğidir.

A) Anayasa'nın 55. maddesi, seçme seçilme hakkında kesin kurallar getirmemiş, bu hakkın ölçü ve sınırını saptamayı yasa kurallarına bırakmıştır.

Yukarıda da açıkladığımız üzere "Kurucu Meclis" in temel amacı; Anayasa'yı ve Seçim Yasasını yapmak ve iktidarı en geç 29 Ekim 1961 gününde yeni seçilecek Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne devretmektir. Başka bir anlatımla "Kurucu Meclis" in esas görevi, Anayasa'yı ve Seçim Yasasını yapmaktır.

Anayasa tasarısının Temsilciler Meclisinde görüşülmesi sırasında seçmen yaşının onsekiz olması yolundaki bir önerenin reddedilmesi, Anayasa koyucunun 21 yaşını benimsediği anlamında değil, aynı kuruluşun hem Anayasa'yı ve hem de Seçim Yasasını yapmakla görevlendirilmiş bulunması bakımından bağlayıcı bir kuralın Anayasa'da yer almamasını, bu yönün Seçim Yasasının yapılışında saptanmak istenmiş olmasını açıkça ortaya koyar.

Yasama organının bir yasa hükmünü koyarken tanı bir serbestlik içinde bulunduğunu ve örneğin seçmen yaşını dilediği biçimde bir yasa ile saptama yetkisine sahip olduğunu düşünmek olanaksızdır. Çünkü Yasama Organı, Anayasa'nın temel ilke ve kurallarıyla bağlıdır ve toplumun gerçekleriyle gereksinmelerini de gözönüne almak zorundadır.

Zamanın yasa koyucusu, yirmibir yaşından küçük gençlerin siyasetle ilgilenmelerini hem toplum ve hem de askerî yönlerden sakıncalı görerek seçmen yaşını yirmibir olarak saptamıştır. Oysa sonradan yürürlüğe giren 13/7/1965 günlü, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, siyasi partilere üye olma yaşını rüşt yaşını olarak kabul etmiştir. Demekki yasama Organı, onsekiz yaşını bitiren gençlerin siyaset yapmalarını, Anayasa'nın 56. maddesinde, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olarak nitelendirilen siyasi partilerin üyesi olarak parti örgütünün her kademesinde görev almalarını, görev aldıkları örgütü oluşturan seçimlere katılmasını ve böylece siyasi kadroların saptanmasında söz ve oy sahibi olmalarını sakıncalı bulmamış, tam tersine bu gençlerin siyasal hayata katkıda bulunmalarında yarar görmüştür. Bu durum dahi seçmen yaşını yirmibir olarak saptayan yasa kuralının başlı başına dayanaksız kaldığını göstermeye yeterlidir.

B) Anayasa'nın 10. maddesinin ikinci fıkrası, "Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar" hükmünü getirmiş ve Devleti kimi yükümlülükler altına sokmuştur.

Toplum yaşamında açıkça görülen gelişim, şehirlerdeki nüfusun artması ve genç kuşaklardaki okuma oranının büyük bir artış göstermesi, siyasi partilere onsekiz yaşını bitirenlerin üye olabilmesi gibi durumlar gençlerde yönetime katılma ve ona yön verme eğilimini uyandırmış ve bu arzu giderek şiddetlenmiştir. Toplumun öğrenci kesimindeki çalkantıda ve çatışmada bu durumun payı olmadığı öne sürülemez. Oysa Devlet, fert huzurunu bozan ve gençlerin heyecanlarını oy sandığı etrafında toplayarak kanalize etmek suretiyle kimi engelleri kaldırmakla yükümlüdür.

C) Anayasa'ya göre Türk Devletinin belirgin özelliğinden birisi de çoğulcu demokrasi temeline oturtulmuş bulunmasıdır. Bir Millet'in itici gücünü oluşturan genç kuşaklardan bir

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

bölüğünü demokrasinin can damarı olan seçme hakkından, geçerliğini yitirmiş nedenlere dayanarak yoksun etmek Demokratik Devlet kavramıyla bağdaştırılmaz.

Yeri gelmişken şu yönü de belirtmek gerekir ki, Anayasa Mahkemesinin görevi kural koymak değil, Yasama Organı tarafından yasa ile konulmuş kuralları Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirmektir. İtiraz konusu kural, seçmen yaşını 21 olarak saptamıştır ve Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilecek olan da budur. Seçmen yaşının ne olması gerektiğini saptamak ise Anayasa Mahkemesinin değil, Yasama Organının görevine girer.

SONUÇ:

Özetlemek gerekirse, 1961 yılında çıkarılan itiraz konusu Yasanın 6. maddesi, yukarıda açıklandığı üzere Anayasa'nın temel ilkelerine ve özellikle 10. ve 2. maddelerine aykırı bir duruma büründüğünden iptal edilmelidir.

Bu görüşle sözü edilen kanun hükmünü Anayasa'ya uygun bulan çoğunluk kararına karşıyız.

Başkan
Kâni Vrana

Başkanvekili
Şevket Müftügil

Üye
Fahrettin Uluç

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunun seçmen yaşı ile ilgili 6. maddesinin, Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali için Trabzon Asliye Ceza Mahkemesince Anayasa Mahkemesine başvurulması üzerine yapılan inceleme sonunda çoğunlukla itirazın reddine karar verilmiştir. Bu karara karşı oy'unun nedenleri aşağıdadır :

1 - 298 sayılı Yasanın itiraz konusu 6. maddesinde; (Yirmibir yaşını bitiren her Türk seçmendir.) denilmiştir.

Konunun sağlıklı biçimde değerlendirilebilmesi için önce seçmen yaşının 21 olarak kabulüne neden olan görüşleri gözden geçirmek sonra bu maddeyi Anayasa hukuku ile Türk hukuk sistemi açılarından incelemek gerekmektedir :

Sözü edilen 6. maddenin Temsilciler Meclisinde görüşülmesi sırasında seçmen yaşının 18 mi yoksa 21 mi olması konusu üzerine tartışmalar geçtiği, 21 yaşlı savunuların özetle şu gerekçeleri öne sürdükleri anlaşılmıştır :

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

a) Türkiyede nüfusun büyük çoğunluğu köylerde oturmaktadır. 18, 19, ve 20 yaşlarındaki köy delikanlılarının çoğu okuyup yazma bilmedikleri gibi köylerinden de dışarı çıkmamışlar ve henüz askerlik yapmadıklarından olgunlaşmamışlardır. Bunlar, ana babalarının tesiri altında kaldıkları gibi yanlarında çırak, maraba veya sığırtmaç olarak çalıştıkları köy ağalarının da baskıları altındadırlar.

b) Şehirlerde yaşayan gençlerde de 18 yaş, his ve hayal çağıdır. Etrafın etkisi altındadırlar. Bu nedenle bunlar doğru dürüst oy kullanamazlar.

c) 18 yaşındaki gençlere oy verme hakkı tanınırsa bunlar, politikanın içine atılmış olacaklar ve askere gittiklerinde politikayı asker ocağına sokacaklardır.

d) Bizim eski mevzuatımızda seçmen yaşı 22 olarak kabul edilmiştir. O tarihten bugüne kadar memleketin kültüründe bir gelişme olmamıştır. Halbuki seçim ve oy verme işi bir kültür meselesidir.

e) Medenî rüşt ile siyasî rüşt ayrı ayrı şeylerdir. Ceza mevzuatımızda da durum böyledir. Nitekim ceza kanununa göre 18 yaşını bitirenler tam ceza ehliyetini haiz, değıllerdir. (Oysa Türk Ceza Kanununun bu husustaki hükümleri bu konuşmaların yapıldığı tarihten yaklaşık 8 sene kadar önce ve 9/7/1953 günlü ve 6123 sayılı Yasa ile değıştirilmiş ve tam ceza ehliyet yaşı 21 den 18 e indirilmiş bulunmakta idi.)

f) Cemiyetler Kanununa göre bir siyasî partiye üye olabilmek için seçmen ehliyetini haiz olmak lâzımdır. Şu halde 18 yaşın kabul edilmesiyle öğrenciler siyasî partilerin ocak bucak başkanları olabilecekler, yönetim kurullarına girebileceklerdir. (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt 1, Sahife 517-597, Cilt 2, sahife 529-544)

Temsilciler Meclisinde böylece yapılan görüşmeler sonunda seçmen yaşı 21 olarak saptanmıştır.

Yukarıdaki iddiaların yapılmasından bu yana geçen 18 yıla yakın zaman içinde ülkemizde kültür ve eğitim alanlarında bir hayli ilerlemeler olduğu, eğitim ve öğretimin yaygın bir hal aldığı, halkımızın daha çok bilinçlendiğı, seçimin, özgürlükçü demokratik yönetimlerde gerçekten büyük önem taşıdığıının daha iyi anlaşılması olduğu gözönünde tutulursa bu gibi iddiaların bugün ne kadar geçersiz ve tutarsız bir hale geldiğı belli olur. Kaldığı o tarihte de bu gibi iddiaların bilimsel dayanaktan yoksun kaldığı, konuşmacıların subjektif görüş ve kanılarından öteye gitmediğı de anlaşılmaktadır.

2 - Öne sürüldüğü gibi Anayasa taslağının temsilciler meclisinde görüşülmesi sırasında seçmen yaşının 21 olarak belirlenmesi konusunda bir eğilim benimsenmemiş, yalnız seçmen yaşının Anayasada değıl seçim kanununda belirlenmesi uygun görülmüş, Anayasanın 55. maddesi bu anlayış içinde düzenlenmiştir.

Kanun koyucu, yasa yaparken dilediğı gibi hareket etmek serbestliğinde olmayıp kanun teklif ve tasarılarının meclislerde görüşülmesi sırasında meclislerin içtüzüklerinin biçim kurallarından başlayarak Anayasa ilkelerine ve Türk Hukuk sisteminin ana kurallarına uygun davranmak zorundadır. Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 298 sayılı yasanın itiraz konusu seçmen yaşı ile ilgili 6. maddesi hakkında da durum böyledir.

Anayasa'nın 2. maddesinde "Türkiye Devletinin Demokratik bir hukuk devleti" olduğu yazılıdır. 10. maddesinde de "Devlet, Temel Hak ve Hürriyetleri Hukuk Devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır." denilmiştir.

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

Anayasanın bu maddelerindeki "hukuk devleti" kavramı, kişi hak ve özgürlüklerine saygı gösteren, bu hakları koruyan, adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini zorunlu kılan, bütün çalışmalarında Anayasaya ve hukuka uyan devlet demektir. Anayasanın bu ilkesinden hareket edilerek gerek Anayasa Mahkemesinin yerleşmiş kanısına ve gerek öğretilerde genellikle benimsenmiş görüşe göre Anayasa Mahkemesinin yasaların Anayasaya uygunluk denetimini yaparken yalnız Anayasadaki ilkeleri değil bundan başka bu ilkelerin dayandığı hukuk kurallarını ve hukukun genel prensiplerini de dikkate alması gerekmektedir. İtiraz konusu yasanın seçmen yaşı ile ilgili 6. maddesi bu temel ilkeler açısından ele alınırsa aşağıdaki sonuçlara varılacaktır.

3 - Türk Medenî Hukukuna göre, (Türk Medenî Kanunu Madde 9, 10, 11) 18 yaşını bitiren herkes her türlü tasarruflarda bulunma ehliyetini haizdir. 18 yaşını bitiren kişi Anayasa'nın 31. maddesi gereğince meşru bütün vasıta ve yollardan yararlanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahip olacaktır.

4 - Yine 18 yaşını bitiren kimse, ceza hukuku bakımından da tam ceza ehliyetini haiz bulunmaktadır.

Cezada tam sorumluluk 21 yaşın ikmali, diğer deyimle 22 yaşında başlamakta iken Türk Ceza Kanununun bu konu ile ilgili maddeleri 9/7/1953 günlü ve 6123 sayılı Yasa ile değiştirilerek 18 yaşın ikmali diğer deyimle 19 a indirilmiştir. Bununla ilgili Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunda şöyle denilmiştir : "Her memlekette yaş itibariyle ceza ehliyetinin tayinine iklim şartlarıyla sosyal ve kültürel seviyenin birinci derecede yer aldığı malumdur. Fizyolojik inkişaf ve tekamülün erken başladığı memleketlerde ceza mes'uliyetini tayin eden yaş hadlerinin ona göre ayarlanması ceza hukuku ve suç politikası bakımından önemli bir mesele teşkil eder. Fizyolojik teşekkülâtı, fark ve temyiz kabiliyeti normal ve zamanında inkişaf etmiş olan bir kimsenin mücerret henüz 21 yaşını doldurmamış olduğu ileri sürülerek ceza mes'uliyetini tam saymamak ve kendisine verilecek cezadan tenzilât yapmak izahı güç bir keyfiyettir.

Memleketimizin iklim şartları, fizyolojik teşekkülâtın, fark ve idrak kudretinin zamanında ve hatta diğer memleketlere nazaran nisbeten erken olarak inkişafını icap ettirecek mahiyettedir.

Nihayet ehliyet ve mes'uliyet bahsinde Medenî Kanun hükümlerinin gözönünde bulundurulması icabeder. Türk Medenî Kanununun 9, 10 ve 11. maddelerinde 18 yaşını bitiren bir kimsenin medenî hakları kullanmağa selâhiyattar olduğu, iktisabe ve iltizame ehil bulunduğu tasrih edilmiştir. Medenî Hukuk sahasında iktisabe ve iltizame ehil olan bir kimsenin ceza hukuku sahasında tam ehliyeti haiz sayılmamasının ilmen izahı pek kolay olamaz.

Her memlekette kabul edilen hukuk ve ceza sistemine göre memleketin iklim şartları, sosyal ve kültürel seviyenin inkişafı nazarı itibare alınarak yaştan dolayı ceza mes'uliyeti muhtelif şekil ve manzaralar arz etmektedir. Memleketimizde fizyolojik teşekkülât ve bunun neticesi olarak fark ve temyiz kabiliyeti birçok memleket çocuklarından daha evvel inkişaf etmektedir. Bu sebeptendir ki, daha evvelki Ceza Kanunumuz 18 yaşın ikmali ceza mes'uliyeti için kâfi görmekte idi. Ve fakat Ceza Kanunumuz 1889 tarihli eski İtalyan Ceza Kanunundan aynen tercüme edilerek alınması sırasında bu mevzu üzerindeki memleketimizin iklim şartları ve hususiyetleri üzerinde durulmamış ve tam ceza ehliyeti 22 yaşa çıkarılmıştır. Medenî memleketlerde ceza sistemlerinde inkişaf birçoklarında ve hele Ceza Kanunumuzun alınmış olduğu İtalya'da son zamanlarda tam ceza ehliyeti 18 yaşa indirilmiş olduğu görülmektedir.

Ceza Kanunumuzun kabulü tarihi ile bugüne kadar geçen zaman arasında sosyal ve kültürel inkişafı da nazarı itibare alırsak 18 yaşına basan ve Medenî Kanun muvacehesinde reşit sayılan kimsenin her türlü idrak ve anlama kabiliyetine malik olduğu ve yaptığı ve yapacağı işi tam

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

manasıyla kavramış olduğu nazarı itibare alınınca ceza ehliyeti bakımından Ceza Kanununa göre yeni bir sistemin getirilmesini teklif eden ve ceza ehliyetinin 22 yaştan 18 yaşın hitamına indirilmesi yolundaki teklif kabul edilmiştir.

Bu gerekçeler Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca da benimsenerek tam ceza ehliyeti 18 yaşa indirilmiştir.

5 - Siyasî ehliyet sorunu :

13/7/1965 günlü ve 648 sayılı Siyasî Partiler Yasasında siyasî ehliyet medenî ehliyetle eşit duruma getirilmiş (adı geçen kanun madde 8), 18 yaşını bitiren kimsenin bir siyasî partiye üye olabileceği öngörülmüştür. Bu yaştakiler parti içinde her türlü siyasî faaliyetlerde bulunabilecekler, parti yönetim kurullarında görev alabilecekler ve hatta o partinin genel başkanlığına da seçilebileceklerdir.

Bilindiği gibi siyasî partiler, toplum ve devlet düzenini ve kamu faaliyetlerini kendi görüşleri doğrultusunda yönetmek amacıyla kurulan siyasî örgütlerdir. Siyasî partiler Büyük Millet Meclisi seçimlerini kazanıp iktidara gelmek ve parti programlarındaki görüş ve amaçlarını gerçekleştirmek için bütün seçimlerde her türlü yasal çalışmalarda bulunurlar. Siyasal alanda bu kadar geniş ve önemli hak ve yetki sahibi olabilen 19 yaşındaki bir parti üyesine salt, 21 yaşını bitirmediği öne sürülerek seçimlerde oy kullandırılmamasının hukuken haklı ve kabul edilebilir bir yönü olmadığı açıktır.

Siyasî partiler yasının açıklanan bu hükümleri karşında (Siyasî ehliyet ile medenî ehliyetin ayrı ayrı şeyler olduğu) yolundaki eski bir görüşün geçerliliğini artık kaybettiğini söylemeye bile gerek yoktur.

6 - Türkiye Cumhuriyeti, demokratik hukuk kurallarına göre yönetilen bir devlettir, egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletindedir. (Anayasa madde 4). (Demokrasi) sözcüğünün halk iktidarı ile eşit anlama geldiğini söylemeye bile gerek yoktur. Özgürlükçü demokratik ülkelerde seçime katılma oranı da ayrı bir önem taşır. Bu oran ne kadar geniş tutulursa millet iradesine o kadar çok yer verilmiş ve Anayasanın 4. maddesindeki amaca da o kadar çok yaklaşmış olur.

Seçmen yaşının gereksiz yere büyük tutulması millet iradesinin o ölçüde kısıtlanmasından başka birşey değildir. Bunun da (Millet Egemenliği) ilkesiyle bağdaşmayacağı kuşkusuzdur.

7 - Özetlemek gerekirse :

Seçimlerde oy verme hakkını 22 yaşla sınırlayan ve kısıtlayan 298 sayılı yasanın itiraz konusu 6. maddesi, açıklanan nedenlerle Anayasanın 2, 4 ve 10. maddelerindeki ilke ve amaçlara ve Türk Hukuk düzeninin temel ilkelerinden olan medenî, cezaî ve siyasî ehliyet yaşlarına aykırı düştüğünden iptali gerekir. İtirazın reddine dair verilen çoğunluk kararına karşıyım.

Üye

Abdullah Üner

Esas Sayısı:1977/123
Karar Sayısı:1978/16

KARŞIOY YAZISI

Konusu aynı olan bir dava nedeniyle, Anayasa Mahkemesinin, 9/4/1976 günlü, 15554 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış bulunan, Esas : 1975/147 Karar: 1975/201 sayılı kararına ilişkin karşıoy yazımda açıkladığım sebeplerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Hasan Gürsel

KARŞIOY YAZISI

9.4.1976 günlü, 15554 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış bulunan, Esas : 1975/147, Karar : 1975/201 sayılı Anayasa Mahkemesi kararına ilişkin karşıoy yazısında açıkladığım nedenlerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Adil Esmer